

EU/EØS-debatt

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

14. MAI 2019

Det vises til utenriksminister Ine Eriksen Søreides redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker 9. mai og debatten som vil finne sted 14. mai. Som forberedelse til debatten har Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) utarbeidet bakgrunnsinformasjon om noen overordnede og mer horisontale EU/EØS-saker (bygget videre på saker som ble tatt opp i Europautvalget 8. mai). I tillegg lenkes det til aktuelle EU/EØS-saker på fagkomiteenes ansvarsområder. Sakene er publisert på Løveporten (intranettet) og er hentet fra stortingsbibliotekets nyhetsbrev EU/EØS-nytt.

Overordnede og horisontale EU/EØS-spørsmål:

- [Brexit](#)
- [Toppmøtet i Sibiu – strategisk agenda for EU](#)
- [Val til Europaparlamentet og ny ledelse i EUs institusjoner](#)
- [Rettsstatsprinsippene og EØS-midlene](#)
- [Status for norsk deltagelse i EU-program 2021-2027](#)
- [Et utvalg saker fra ESAs årsrapport](#)

Lenker til fagspesifikke saker for de ulike fagkomiteene:

- [Arbeid og sosial](#)
- [Energi og miljø](#)
- [Familie og kultur](#)
- [Finans](#)
- [Helse og omsorg](#)
- [Justis](#)
- [Utdanning- og forskning](#)
- [Kommunal og forvaltning](#)
- [Kontroll og konstitusjon](#)
- [Næring](#)
- [Transport- og kommunikasjon](#)
- [Utenriks og forsvar](#)
- [Tidligere infopakker til Europautvalget](#)

Brexit

EUs stats- og regjeringssjefer ga på et toppmøte i Brussel 10. april Storbritannia forlenget brexit-frist til 31. oktober, men åpnet for at landet kan forlate EU så snart skilsmisseavtalen eventuelt er godkjent. Forlengelsen betyr at Storbritannia må forberede seg på å delta i valget til Europaparlamentet i mai.

Det britiske parlamentet har så langt avvist den fremforhandlede skilsmisseavtalen med EU tre ganger, i såkalte meningsfulle avstemninger («*meaningful votes*»): 15. januar (med et flertall mot på 230), 12. mars (med et flertall mot på 149 mot) og 29. mars (med et flertall mot på 58). Før avstemningen 12. mars hadde statsminister May blitt enig med EU om [«et juridisk bindende tillegg» til skilsmisseavtalen med EU](#). Formålet var å unngå at den såkalte «backstop»-løsningen i skilsmisseavtalen, som er ment å hindre en ny fysisk grense mellom Irland og Nord-Irland, skulle kunne tvinge Storbritannia inn en permanent tollunion med EU. Enigheten med EU bidro allikevel ikke til at parlamentet støttet skilsmisseavtalen. For avstemningen 29. mars la regjeringen kun frem skilsmisseavtalen til votering, ikke den politiske erklæringen om det fremtidige forholdet til EU. Sistnevnte hadde blitt lagt fram til votering sammen med skilsmisseavtalen 31. januar og 12. mars. Grunnen til endringen 29. mars var at parlamentspresidenten ikke godtok en ny avstemning over akkurat samme forslag som tidligere. I tillegg lovet statsminister May før voteringen 29. mars at hun skulle trekke seg dersom skilsmisseavtalen ble godkjent. Dette bidro heller ikke til at parlamentet snudde eller godkjente avtalen.

Som en følge av parlamentets nei til avtalen 12. mars, stemte parlamentet 13. mars *mot* at Storbritannia skulle forlate EU den 29. mars (den opprinnelige exit-datoen) uten en avtale, og 14. mars *for* at Storbritannia skulle be om en utsettelse av forhandlingsperioden med EU (artikkel 50-prosessen) for en kort periode. Regjeringen ba så EU om en utsettelse frem til 30. juni, men fikk i et møte med EUs ledere 21. mars kun innvilget en utvidelse frem til 22. mai, med forbehold om at skilsmisseavtalen var godkjent innen 12. april. Tanken var da at Storbritannia *ikke* skulle ta del i europaparlamentsvalget 23. mai. Da det ble urealistisk at denne tidsfristen ville følges, ba statsminister May 5. april igjen EUs ledere om en forlengelse frem til slutten av juni, men fikk da innvilget en fleksibel utvidelse («*flexion*») til slutten oktober, men med mulighet til å forlate EU skulle skilsmisseavtalen være godkjent før det. Den siste forlengelsen innebærer at Storbritannia nå må delta i europaparlamentsvalget 23. mai. Dette [ble bekreftet av den britiske regjeringen](#) 7. mai.

Det store spørsmålet forblir allikevel hva det faktisk er eller kan være flertall *for* i det britiske parlamentet. [EUs sjefsforhandler Michel Barnier har vært tydelig på at britene må komme tilbake med en tydelig henvisning til hva parlamentet faktisk er for](#), ikke bare *imot*. President Macron i Frankrike har uttalt at «*We don't need more time: what we need most of all is a decision*». EU har så langt kategorisk avvist enhver gjenåpning av selve skilsmisseavtalen, men vært åpne for visse presiseringer rundt «backstop»-løsningen, for eksempel i den politiske erklæringen om det fremtidige forholdet (slik de også gikk med på før avstemningen i det britiske parlamentet 12. mars). Å gjenåpne forhandlinger om selve skilsmisseavtalen for EU vil [kreve at Storbritannia faktisk flytter noen av sine røde linjer](#) (altså forhandler med et justert mandat). Kommisjonspresident Jean Claude Juncker skal ha sagt at [prisen for å forhandle videre på «backstop»-spørsmålet er en permanent tollunion](#) (altså å flytte en klar rød linje for britene). For å prøve å finne ut av hva det nettopp er *for*, foretok det britiske parlamentet såkalte «*indicative votes*» i to omganger, 27. mars og 1. april. Dette var relevant sett fra et norsk ståsted siden to av forslagene inkluderte EFTA-medlemskap og den såkalte «*Norway+*» eller «*Common Market 2.0*»-modellen (tilknytning både til EUs tollunion og det indre marked gjennom EFTA og EØS). I første omgang ble det også stemt over et forslag om å være tilknyttet EUs tollunion, over Labours forslag om tollunion og tett tilknytning til det indre marked, over «*non deal*», og over en ny folkeavstemning. Antall forslag i den andre omgangen ble redusert fra syv til fire. Ingen av forslagene fikk flertall i parlamentet, men forslaget om tollunion ble kun nedstemt med seks

stemmer i første omgang og med tre stemmer i andre. «*Norway +*» eller «*Common Market 2.0*» ble nedstemt med 94 stemmer 27. mars, og med 21 stemmer 1. april.

Resultatet av de to avstemningene var som følger ([kilde wikipedia](#)):

27. mars

Motion	Proposer	Ayes	Noes	Abs.	Majority
No Deal	John Baron	160	400	74	240
"Common Market 2.0"	Nick Boles	189	283	162	94
EFTA membership	George Eustice	64	377	193	313
Customs union	Kenneth Clarke	265	271	98	6
Labour alternative	Jeremy Corbyn	237	307	90	70
Revocation to avoid No Deal	Joanna Cherry	184	293	157	109
Referendum on the Withdrawal Agreement	Margaret Beckett	268	295	71	27
"Managed No Deal"	Marcus Fysh	139	422	73	283

1. april

Motion	Proposer	Ayes	Noes	Abs.	Majority
with a "Customs Union"	Kenneth Clarke	273	276	85	3
with "Common Market 2.0"	Nick Boles	261	282	91	21
hold a "Confirmatory Public Vote"	Peter Kyle and Phil Wilson	280	292	62	12
"Revocation of Article 50 to avoid No Deal"	Joanna Cherry	191	292	151	101

Veien videre i London

Spørsmålet er nå hva veien videre vil være i London. Regjeringen inviterte etter den siste avstemningen om skilsmisseavtalen (29. mars) Labour til samtaler for å prøve å finne en løsning som kan få flertall i parlamentet. Ideen, dersom samtalene fører frem, vil være å foreslå endringer til den politiske erklæringen om det *fremtidige* forholdet til EU og så legge disse endringene frem for votering sammen med den opprinnelige skilsmisseavtalen.

For Labour står en tilknytning til EUs tollunion sentralt og de har sagt at de ikke går med på noen avtale med regjeringen før dette kravet er innfridd. Lenge så det ut til at [samtalene sto helt stille](#), og det ble også spekulert i om det faktisk ville være i Labours interesse å «redde» regjeringen ut av brexit-floken. Mer nylig skal Labour allikevel ha hevdet [en viss fremdrift i samtalene](#). Etter det svært dårlige kommunevalget for det konservative partiet 2. mai uttalte også helseministeren til Theresa May at [regjeringen muligens vil være villig til å inngå et kompromiss](#) med Labour med hensyn til en post-brexit tollunionsløsning med EU. Både det konservative partiet og Labour er allikevel delt i synet på de pågående samtalene. I regjeringen skal det være splittelse over om man skal godta [en tollunion eller ikke](#). I Labour skal det være splittelse over om en eventuell endelig avtale bør legges ut til en [ny folkeavstemning eller ikke](#).

Spørsmålet blir hva som skjer dersom regjeringen og Labour ikke blir enige. Regjeringen har da sagt at parlamentet igjen må på banen og stemme over ulike alternativer. Vil det i så tilfelle være eller bli flertall for noen av alternativene det allerede ble stemt over 27. mars og 1. april? Og hvis parlamentet ikke greier å enes om veien videre, vil da nyvalg være eneste vei videre? Og skulle ikke parlamentet greie å enes om noe før 23. mai, vil Storbritannia måtte delta i

europaparlamentsvalget (hvor partiene allerede mobiliserer). [Les mer om europaparlamentsvalget her.](#)

EU-forberedelser for et «non deal»-scenario

EU og EUs medlemsland har de siste månedene trappet opp sine forberedelser for et «non deal»-scenario. Europakommisjonen foreslo i desember 2018 en beredskapsplan med lovgivning og tiltak i sektorer som vil være spesielt utsatte ved et «non deal»-scenario, som finansielle tjenester, luftfart, og toll. Mye av dette vil være EØS-relevant og vil derfor få betydning for Norge og de andre EØS EFTA-landene.

23. januar kom Europakommisjonen med ytterligere [to nye beredskapsforslag for «non deal»](#), denne gang på fiskeriområdet. Det ene har som formål å gjøre det mulig for EU-fiskere å få kompensasjon for midlertidig opphør av aktiviteter grunnet brexit. Det andre foreslår å gi britiske båter adgang til EUs farvann ut året 2019 så lenge den samme rettigheten er blitt gitt EU-båter.

Hva betyr alt dette for Norge?

«Det er altså i dag ikke mulig å være sikker på når Storbritannia vil forlate EU. Vi vet heller ikke om de vil forlate EU med eller uten en avtale. Denne usikkerheten er utfordrende for alle, også for Norge. Vi må være forberedt på flere potensielle utfall. Og det er vi. Siden forrige redegjørelse har mye falt på plass på norsk side [...] Vi har med andre ord kommet så langt vi kan i forberedelsene på vår side, gitt den usikkerheten og uforutsigbarheten som fortsatt råder.» Dette uttalte utenriksminister Eriksen Søreide i sin [redegjørelse til Stortinget 9. mai](#).

Beredskap for en ordnet brexit

Norge har gjennom [EØS EFTA inngått en egen skilsmisseavtale med Storbritannia](#) (i desember 2018) som gjenspeiler skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter. Avtalen er riktignok avhengig av at skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia faktisk blir godkjent for å tre i kraft.

Det viktigste for norske aktører (næringsliv, studenter, arbeidstakere...) er nok at en ordnet brexit vil innebære en **overgangsordning** også for EØS EFTA-landene. Det vil bety at de i denne perioden (ut 2020) vil ha samme rettigheter i og markedsadgang til Storbritannia som i dag. Overgangsperioden er *ikke* en del av selve skilsmisseavtalen mellom EØS EFTA-landene og Storbritannia, men regjeringen har sagt både til EU og Storbritannia at overgangsperioden også kan gjelde samtlige avtaler Norge har med EU. Dette har krevd et folkerettslig instrument og egen lovgivning for å sikre at Storbritannia også i Norge behandles som om de er medlem av EU i overgangsperioden, jf. [Innst. 196 S \(2018-2019\)](#) som ble vedtatt av Stortinget 14. mars 2019.

Overgangsordningen, dersom den inntreffer, vil sikre forutsigbarhet og vil gi regjeringen tid til å forhandle **en fremtidig bilateral handelsavtale** med Storbritannia. Regjeringen presenterte allerede i november 2016 en [handelspolitisk analyse](#) med forventninger til en slik avtale. Regjeringen mener den må gi minst like god markedsadgang til Storbritannia som EØS-avtalen, og helst bedre på fisk («*Det er i Norges interesse å opprettholde tollfrihet for industrivarer og forbedre markedsadgang for sjømat som ikke har tollfrihet i dag*»). I tillegg til tollspørsmål og markedsadgang vil det også være viktig for norsk næringsliv og andre aktører at Storbritannia i fremtiden også vil følge regler og standarder i det indre marked knyttet til handel. For sjømatnæringen og landbrukssektoren for eksempel vil det være viktig å ha en veterinæravtale med Storbritannia tilsvarende den Norge har med EU gjennom EØS i dag. Dette vil sikre at handelen med fisk og landbruksvarer mellom Norge og Storbritannia vil fortsette på en effektiv måte. Brexit-debatten i Storbritannia handler ofte om tollunion vs. indre marked. Norge står til sammenligning *utenfor* EUs tollunion, men *er med* i EUs indre marked. Skulle britene i fremtiden velge å kun være tilknyttet EUs tollunion, men ikke være en del av EUs indre marked, vil dagens tollregime vedvare. Mange varer vil allikevel måtte sjekkes på grensen for produkt og matsikkerhet osv. dersom britene skulle velge sitt eget regel- og standardregime.

Spørsmålet blir også hva Storbritannia evt. vil kreve i gjengjeld dersom Norge ber om bedre markedsadgang for fisk enn i dag? Vil for eksempel Storbritannia da kreve bedre markedsadgang for britiske landbruksprodukter?

I et intervju med NTB 15. juni 2018 sa statsminister Erna Solberg at hun helst vil [kopiere EUs fremtidige handelsavtale med Storbritannia](#): «Det vil være det mest effektive og rasjonelle for oss». Oppfatningen på norsk side skal være at det er fullstendig urealistisk å tro at Norge skal kunne rykke fra feltet og forhandle fram noe helt annet og bedre med britene enn det EU og Storbritannia blir enige om. Tanken skal derfor være at Norge skal prøve å knytte seg tettest mulig opp til den handelsavtalen EU og Storbritannia inngår.

Beredskap for «non deal» brexit

Skulle skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia ikke bli godkjent, vil også EØS EFTA-landenes skilsmisseavtale med Storbritannia falle. Overgangsperioden vil da heller ikke inntre. På de siste europautvalgsmøtene har utenriksministeren derfor redegjort for regjeringens beredskapsarbeid for et «non deal»-scenario. Dette innebærer både egne nasjonale tiltak og EU-tiltak av EØS-relevans (som dermed må innlemmes i EØS-avtalen).

Regjeringen har også inngått konkrete «non deal»-avtaler med Storbritannia. Disse vil bare tre i kraft dersom Storbritannia går ut av EU og EØS uten en skilsmisseavtale. En «non deal»-avtale om borgeres rettigheter er allerede inngått med Storbritannia og vedtatt av Stortinget, jf. [Innst. 183 S \(2018-2019\)](#) som ble vedtatt 14. mars.

Viktig for norsk næringsliv er også den nylig inngåtte «non deal»-avtalen mellom Norge, Island og Storbritannia om handel med varer. Den omfatter også handel med fisk. Sammen med avtalen er det også inngått en erklæring om fremtidig tilnærming til opprinnelsesregler og en brevveksling om tekniske reguleringer (TBT) og sanitære og phytosanitære reguleringer (SPS). Sjømatrådet virker svært fornøyd med avtalen og har uttalt: «Avtalen innebærer at alle etablerte tollpreferanser, inkludert nulltoll for industrivarer videreføres. Tollfrie kvoter for handel med sjømat og landbruksprodukter videreføres, slik at handelen sånn som den er i dag ikke skal forstyrres. Avtalen omfatter ikke samarbeid om tekniske reguleringer (TBT) eller sanitære og phytosanitære reguleringer (SPS), men Storbritannia har erklært at de vil akseptere import av varer fra virksomheter i Norge og Island som er godkjent for eksport til EU for en tidsavgrenset periode. Disse områdene vil på et senere tidspunkt bli gjenstand for mer detaljerte forhandlinger om en varig avtale.»

Dette er avtaler som vil sikre videreføring av dagens regime dersom Storbritannia går ut av EU og EØS uten en skilsmisseavtale. Det vil allikevel være viktig for Norge å forhandle en mer langsiktig og omfattende handelsavtale med Storbritannia.

På grunn av områdets kompleksitet sa utenriksministeren på møtet i Europautvalget 31. januar at det ikke har vært aktuelt å inkludere handel med tjenester i beredskapsarbeidet. For tjenester vil Norges respektive WTO-forpliktelser i tjenesteavtalen GATS være rammen i tilfelle en «no deal».

Unntaket er transportområdet, hvor det er drøftet bilaterale avtaler med britene for luftfart, vei og maritim transport. På luftfart har Norge oppnådd enighet med britene om en avtaletekst. Den ble parafert mandag 21. januar 2018. Forholdene ligger dermed til rette for at flyene mellom Norge og Storbritannia kommer til å fortsette å gå som i dag, uansett utfall – om det blir «deal» eller «no deal».

Norge og Storbritannia har også blitt enige om en [politiske erklæringer om videreføring av vilkårene for maritim transportvirksomhet](#) ved «non deal». Den omfatter blant annet anløp og adgang til havnetjenester, adgang til å drive transport i innenriksfart og mannskapsbytte. Norge

og Storbritannia vil også arbeide for å få på plass et varig avtaleverk som omfatter markedsadgang for maritim transport etter at Storbritannia har gått ut av EU.

I sin redegjørelse til Stortinget 9. mai sa utenriksminister Eriksen Søreide at også forhandlingene mellom Norge og Storbritannia om fiskeriforvaltning har vært vellykket, men ikke er sluttført fordi fristen for brexit er forlenget. Man avventer derfor signatur av avtalen.

Hun sa videre at regjeringen også har brukt forskriftsendringer for å forberede seg på brexit, på områder som verdipapirhandel, import av legemidler, yrkeskvalifikasjoner og trygderettigheter.

Når det gjelder fremtidige forhandlinger om fiskeriforvaltning, uttalte fiskeriminister Harald Nesvik i et [nylig møte med EUs fiskerikommisær i Brussel \(8. mai\)](#) at Norge ikke har noen fisk å gi når kvotene i Nordsjøen skal gjøres opp etter brexit. Den store usikkerheten knyttet til brexit ble et viktig tema i diskusjonene med fiskerikommisær Vella. Nesvik understreket i møtet at når skilsmissen kommer, må EU og Storbritannia forholde seg til kvoteavtalen som allerede er forhandlet fram for 2019. «Norge skal ikke legge mer fisk i den potten. De må dele på det de har fått», sier han. Nesvik sa også at Storbritannia kommer til å bli en «formidabel» aktør i nordsjøbassenget etter brexit, og at det er Norges håp at det da vil bli lagt opp til felles fiskeriforhandlinger mellom alle tre: EU, Norge og Storbritannia.

Dersom Storbritannia mot formodning skulle søke EØS- og EFTA-medlemskap?

Både den britiske regjeringen og flertallet i det britiske parlamentet er imot britisk EFTA-medlemskap. Skulle Storbritannia likevel søke medlemskap i EFTA, vil det være EFTA-konvensjonen som bestemmer samhandelen med de andre EFTA-landene. EFTA-konvensjonen går lenger enn EØS-avtalen på ett område, nemlig handel med fisk. Her åpner EFTA-konvensjonen for full liberalisering internt mellom EFTA-landene. Dersom Storbritannia skulle bli med i EFTA, ville markedsadgangen for norsk sjømat til Storbritannia dermed forbedres. Samtidig vil Storbritannia i sine forhandlinger om tiltredelse til EFTA kunne forhandle om konsesjoner for markedsadgang for landbruksvarer.

På de fleste andre områder vil EFTA-konvensjonen tilsvare regelverket i EØS. Dette gjelder bl.a. for fri bevegelse av personer. For blant annet tjenester, bevegelse av kapital og etableringsregler er reglene mindre omfattende enn i EØS.

Noen i Storbritannia har tatt til orde for medlemskap både i EUs tollunion og i EØS gjennom EFTA (den såkalte «Norway+»- eller «Common Market 2.0»-modellen). Det kan være utfordrende. Vil Storbritannia kunne tiltre eksisterende EFTA-avtaler eller forhandle nye handelsavtaler sammen med de andre EFTA-landene dersom landet fremdeles er forpliktet av EUs eksterne tollregime? EFTA er en mellomstatlig organisasjon hvor alle medlemmene har sin egen selvstendige handelspolitikk, men ser seg tjent med å bruke EFTA som en felles plattform for handelsforhandlinger utenfor EU/EØS. Storbritannia vil ikke komme til bords med samme selvstendighet i handelspolitikken dersom de er tilknyttet EUs handelsregime gjennom en tollunion.

For mer informasjon om brexit se også [tidligere informasjonspakker til Europautvalget](#).

Toppmøtet i Sibiu – strategisk agenda for EU

EUs stats- og regjeringssjefer møttes til et [uformelt toppmøte i Sibiu i Romania 9. mai](#). Møtet hadde lenge vært presentert som EUs store øyeblikk til å stake ut kursen videre etter brexit (EU27s fremtid). Sammenfallet med valg til nytt Europaparlament (23.-26. mai), en ny periode for Europakommisjonen (fra høsten) og valg av viktige toppverv i EU (sommer/høst), skulle understreke dette. Samtidig mistet møtet noe av sin betydning av at Storbritannia fremdeles er med i EU, selv om statsminister May ikke var med på møtet (det tredje toppmøtet siden folkeavstemningen i juni 2016 som hun ikke har deltatt på). Det at EU-lederne ble enige om å

møtes til enda et toppmøte rett etter valget til Europaparlamentet (28. mai) og utsatte mer konkrete fremtidsprioriteringer og endelige beslutninger om toppverv til det ordinære toppmøtet i juni, gjorde nok at toppmøtet i Sibiu for mange også fortonet seg som noe mindre betydningsfullt enn det som opprinnelig var tiltenkt.

Politico stilte 9. mai spørsmålet om [hva dette toppmøtet egentlig var](#) når det *ikke* lenger var et post-brexite møte, *ikke* (for en gangs skyld) var et krisemøte, og *ikke* ble et møte for endelige beslutninger om fremtid og toppverv. Samtidig understreket Angela Merkel ved møtets slutt at hun støttet at Det europeiske råd nå møtes oftere på denne måten. Møtet ga også topplederne muligheten til å [starte diskusjonene rundt prosessen av nominasjon til toppverv](#) (og da særlig vervet til kommisjonspresident).

Presidenten i Det europeiske råd, Donald Tusk, ga på møtet indikasjoner på at endelige beslutninger angående toppverv i juni vil kunne tas med [kvalifisert flertall fremfor konsensus](#). Til tross for enigheten og den felles front man ønsket å fremvise i Sibiu, var uenigheten innad i EU, mellom institusjonene (særlig Europaparlamentet og Det europeiske råd/medlemslandene) tydelig. Mens Europaparlamentet mener Det europeiske råd, på grunnlag av det valgresultatet som måtte foreligge, *må* nominere en av spissekandidatene som er utpekt av de ulike partigruppene i parlamentet, ønsker medlemslandene å stå friere. Det er de som nominerer og Europaparlamentet som stemmer over kandidat. Presidenten i Europaparlamentet skal på møtet i Sibiu ha sagt at hvis spissekandidatprosessen ikke blir respektert, vil det være «*an attempt to limit democratic freedom*». På den annen side gikk flere av topplederne (Spania, Frankrike, Luxembourg...) ut og sa at de [ikke på noen måte føler seg bundet av prosessen](#). [Les mer om valget til Europaparlamentet og EUs institusjoner etter valget her](#).

Topplederne vedtok i Sibiu også en overordnet erklæring, «*The Sibiu Declaration*», om veien videre for EU27. I den er lederne enige om et felles ansvar for å gjøre unionen sterkere og bidra til en bedre fremtid. Dette skal skje gjennom 10 plikter medlemstatene tar på seg. De skal blant annet stå sammen om å finne felles løsninger, verne om det europeisk levestandard, demokrati og rettsstat og sikre vilkårene til framtidige generasjoner. EU skal også være en ansvarlig global leder. Ungarn og Polen, som er i konflikt med EU-institusjonene om nettopp demokrati og rettsstat, godtok erklæringen. Det viser at de 10 pliktene er [nokså overfladiske](#), ifølge Euractiv. Erklæringen ble også kritisert av miljøorganisasjoner for ikke å sette klima og miljø i sentrum.

I forkant at toppmøtet la Kommisjonen 30. april frem en melding med forslag til [den strategiske dagsorden for EU for 2019-2024](#). Meldingen inneholder også en oppsummering av de 20 viktigste resultatene i inneværende periode og ti viktige saker som ikke er avsluttet. Den utgående Kommisjonen tar til orde for at EU framover bør rette innsatsen inn mot fem dimensjoner:

- Et beskyttende Europa
- Et konkurransedyktig Europa
- Et rettferdig Europa
- Et bærekraftig Europa
- Et Europa som har innflytelse

Oversikten over [viktige resultat i inneværende periode](#) omfatter blant annet fondet for strategiske investeringer, at Hellas fortsatt er med i euroen, Paris-avtalen, handelsavtalene med Japan og Canada, forbudet mot engangsplass, vern av yttergrensene og det nye regelverket for personvern. Også reform av utstasjoningsdirektivet, det europeiske arbeidsmarkedsbyrået og styrket samarbeid på forsvarsområdet blir trukket frem.

[Lista over ti saker](#) det er viktig å avslutte omfatter EUs langtidsbudsjett, reform av asylsystemet, skatteregler for en moderne økonomi, sikring av Schengen-området, felles europeisk innskuddsgaranti og reform av sosial trygdekoordinering.

Val til Europaparlamentet og ny ledelse i EUs institusjoner

Etter valet til Europaparlamentet i mai skal det veljast ny parlamentspresident, ny kommisjonspresident og eit nytt kommisjonsskollegium. I tillegg skal det også veljast ny leiar av det europeiske råd og ny sjef for den europeiske sentralbanken. Etter planen skal prosessen vere avslutta innan 1. desember:

Månad	Veke	Hending
Mai	21	Val til Europaparlamentet 23. – 26. mai.
Mai og juni	22 - 25	Etablering av politiske grupper i Europaparlamentet Konsultasjonar mellom Rådet og gruppene i EP om ny kommisjonspresident. Avgjerd om fordeling av kontor i EP, komitar og posisjonar.
Juni	26	Generalsekretæren i EP må informerast om kva politiske grupper som er etablert.
Juli	27	Val av kommisjonspresident, visepresidentar og kvestorar. Bestemme storleiken på komiteane og gruppene må utpeike medlemmar til komiteane.
Juli	28	Politiske gruppemøte. Val av komitéleiarar.
Juli	29	Val av kommisjonspresident.
Juli	30	Konstituering av komitear (val av leiararar og nestleiarar).
August	31 - 35	Sommarferie i Europaparlamentet.
September	36	Konstituering av komitear fortset.
September og oktober	37 - 41	Høyring av nominerte kommisjonærar i dei respektive ansvarlege komiteane i Europaparlament. Komiteane skal ta stilling til om ikkje-vedtekne rettsakter skal vidareførast eller ikkje.
Oktober	42	Evaluering av kommisjonskandidatane i dei politiske gruppene.
Oktober	43	Val av kommisjon i EP (simpelt fleirtal).
November		Den nye kommisjonen tiltrer (etter planen 1. november). Ny sentralbanksjef tiltrer (etter planen 1. november).
Desember		Ny president i Det europeisk råd tiltrer (etter planen 1. desember).

Valet til Europaparlamentet

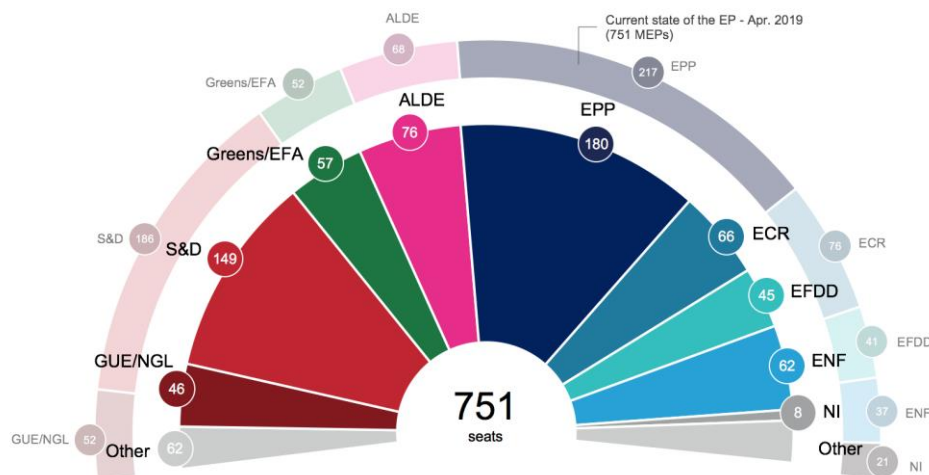
Det er val til Europaparlamentet 23. – 26. mai. Sidan brexit ser ut til å bli utsett vil det vere val i 28 land som skal velje tilsaman 751 representantar (like mange som i denne perioden). Mandatperioden er frå 2019-2024. Når og om brexit skjer, vil dei 73 britiske representantane trekke seg frå Europaparlamentet. Det er da lagt opp til at 27 av dei plassane som da blir ledige skal erstattast av nye representantar frå 14 av medlemslanda. Desse landa får frå 5 til 1 ekstra sete. Resten av setene skal stå tomme. Etter brexit vil det dermed vere 705 representantar i Europaparlamentet.

[Valet til Europaparlamentet skjer etter nasjonale system](#). Valet føregår på ulike datoar innanfor perioden 23. – 25. mai i ulike land, men flest har val 26. mai. I fem land er det obligatorisk å røyste. Minstealderen for å stille som kandidat varierer mellom 25 år i Italia og Hellas og ned til 18 år i dei fleste av landa. Ein del land har ei sperregrense på mellom 5 og 1,8 prosent, medan det ikkje er sperregrense i 13 av landa. Mange land har nasjonale lister, men i ein del land er delt i valkrinsar. Valdeltakinga ved førre val var berre 42,3 prosent, men varierte svært mykje mellom ulike land. Den var så lav som 13 prosent i Slovakia og nesten 90 prosent i Belgia (eit av landa der det er obligatorisk å røyste).

Europaparlamentet har laga fleire [prognoser for mandatfordelinga](#) basert på nasjonale meiningsmålingar. Europaparlamentet har teke utgangspunkt i at nasjonale parti vil vidareføre samarbeidet med den gruppa dei nå er medlemmar av. Det er usikkert om dette vil gjelde for alle

parti og det er også nye parti i fleire land som ikkje er del av eit samarbeid på europeisk nivå. Ikkje minst gjeld dette det franske regjeringspartiet La République En Marche. Det er nå 8 partigrupper i Parlamentet. Størst er sentrum høgre-gruppa (EPP, 217 MEP i dag) følgt av sentrum venstre (S&D, 186), den konservative gruppa (ECR, 75), den liberale gruppa (ALDE, 69), Dei grøne (52), ytre venstre (GUE/NGL, 52) og to ytre høgre-grupper (EFDD, 41, og ENF, 37).

Prognosen som vart publisert 19. april viser denne mandatfordelinga for kommande periode:

Det er sjølvsagt uvisse om tala, men alle prognoser spår at dei to største gruppene (EPP og S&D) uansett vil miste sitt fleirtal i EP. Dei fleste spår også at dei tre partia til høgre for EPP samla vil auke i storleik. Det har vore ein del kontakt mellom nasjonale parti om å danne ei ny og større ytre høgre-gruppe. Ulike syn på tilhøvet til Russland og spørsmålet om obligatorisk fordeling av asylsøkarar er døme på saker som skil ein del av parti frå kvarandre. Det er derfor uklart om det vil bli mogleg å danne ei stor ytre høgre-gruppe. Uansett kan dynamikken i parlamentet bli endra ved at fleire grupper må samarbeide for at det skal bli eit fleirtal.

Ei gruppe i Europaparlamentet må ha minst 25 medlemmer frå 7 land. Ei partigruppe skal gjennom sin aktivitet mellom anna fremje dei grunnleggjande måla og verdiane til EU. Det er eit krav om at nasjonale parti som inngår i ei gruppe skal ha same politiske tilhøring. Ei godkjent europeisk gruppe får tilgang til økonomisk støtte. Samstundes blir verv og taletid fordelt med utgangspunkt i den relative storleiken på gruppene i Europaparlamentet.

Gruppene i Europaparlamentet omfattar ofte nokså ulike nasjonale parti. I denne perioden har ikkje minst gruppa Europeisk friedom og direktedemokrati (EFDD) fått merksemd i diskusjonar om kva som er eit politisk parti. Gruppa består mellom anna av medlemmer både frå det britiske sjølvstendepartiet (UKIP) og den italienske femstjernesrørsla. Gruppa stemmer sjeldan samla og har visstnok ikkje felles gruppemøter. Kritiske røyster har hevda gruppa berre er danna for å kunne nyte godt av partistøtta. Med fleirtall frå EPP, S&D og ALDE [vedtok Europaparlamentet](#) i januar ei endring til forretningsorden gjer at 50 innbyggjarar nå kan krevje ei vurdering av om eit parti oppfyller dei nødvendige krava. Med utgangspunkt i denne vurderinga kan eit fleirtall i Europaparlamentet vedta at ei gruppe ikkje oppfyller krava til kva som er ei gruppe.

Europaparlamentet møtes til si fyrste plenumssamling 1. – 4. juli. Etter planen skal det da veljast ny parlamentspresident etter Antonio Tajani. Parlamentspresidenten bli vald for ein periode på to og eit halvt år. Spekulasjonane om kven kan komme til å ta over omfattar mellom anna Mairead McGuinness (EPP, Irland) som i dag er ein av visepresidentane i Parlamentet.

To veker seinare i juli møtes Parlamentet på nytt for å velje kommisjonspresident etter Jean-Claude Juncker. Kommisjonspresidenten blir vald for ein periode på fem år. Dersom Storbritannia

stadig er medlem av EU på dette tidspunktet, vil britiske MEP delta i avrøystingane om desse verva og også påverke den relative storleiken til dei ulike gruppene. Det vil igjen påverke fordelinga av verv som t.d. visepresidentar og komitéleiarar og –nesteleiarar i det nye Parlamentet.

Europeiske toppkandidatar – vervet som kommisjonspresident

Etter valet er det ikkje berre ny parlamentspresident og kommisjonspresident som skal veljast. Det skal også veljast ny president i Det europeisk råd etter Donald Tusk og ny høgrepresentant for utanrikssaker etter Federica Mogherini. I tillegg skal det også veljast ny president i Den europeiske sentralbanken etter Mario Draghi.

Etter parlamentspresidenten er det kommisjonspresidenten som skal veljast fyrst. Det følgjer av artikkel 17 i traktaten om den europeiske union at Det europeisk rådet med kvalifisert fleirtal skal nominere ein kandidat til stillinga som kommisjonspresident. Det europeisk råd skal ta omsyn til resultatet av valet til Europaparlamentet når det nominerer ein kandidat. Europaparlamentet kan deretter godkjenne eller forkaste den nominerte kandidaten med simpelt fleirtal.

Det var med utgangspunkt i artikkel 17 at Europaparlamentet ved førre val innførte eit system med europeiske toppkandidatar. Europaparlamentet meinte at kommisjonspresidenten burde ha stilt som kandidat til europaparlamentsvalet. Det førde til at Jean-Claude Juncker som var toppkandidat til EPP (som vart den største gruppa etter valet), vart nominert og vald som kommisjonspresident. Også i år har [dei fleste gruppene nominert toppkandidatar](#):

Partigruppe	Toppkandidat
EPP	<i>Manfred Weber</i> , Tyskland (nåverande gruppeleiar for EPP i EP)
S&D	<i>Frans Timmermans</i> , Nederland (nåverande visepresident i Kommisjonen)
ECR	<i>Jan Zahradil</i> , Tsjekkia (MEP)
ALDE	ALDE har vald å lansere ei europeisk lag for valet med 7 medlemmer: <ol style="list-style-type: none"> <i>Margrethe Vestager</i>, Danmark (nåverande konkurransekommissær) <i>Nicola Beer</i>, Tyskland (medlem av den tyske Bundestag) <i>Emma Bonino</i>, Italia (medlem av det italienske senatet og tidlegare italiensk kommissær) <i>Violeta Bulc</i>, Slovenia (nåverande transportkommissær) <i>Katalin Cseh</i>, Ungarn (grunnleggjar og tidlegare leiar for <i>Momentum Mozgalom</i> partiet i Ungarn) <i>Luis Garicano</i>, Spania (visepresident i ALDE) <i>Guy Verhofstadt</i>, Belgia (MEP og gruppeleiar for ALDE i EP)
Dei grøne	Gruppa har to toppkandidatar: <ol style="list-style-type: none"> <i>Ska Keller</i>, Tyskland (MEP og ein av to nåverande gruppeleiarar for partiet i EP) <i>Bas Eickhout</i>, Nederland (MEP)
GUE/NGL	Gruppa har to toppkandidatar: <ol style="list-style-type: none"> <i>Nico Cué</i>, Belgia (sentral i vallonsk og internasjonal fagrøslé) <i>Vilota Tomič</i>, Slovenia (medlem av det slovenske parlamentet)
EFDD og ENF	Desse to gruppene har ikkje nominert toppkandiatar

Det er lagt opp til fleire debatter med toppkandidatane. Det vart lagt merke til at [Weber ikkje deltok på den fyrste debatten i Maastricht 29. april](#). Fire av kandidatane deltok på [ein debatt i Firenze 2. mai](#). Det er ein ny debatt i Europaparlamentet 15. mai.

Det er ikkje alle som er like tilfredse med ordninga med toppkandidatar som ein del meiner gjev Europaparlamentet urimeleg mykje makt. Det er derfor ein del spekulasjonar om den kommande kommisjonspresidenten vil bli ein annan enn ein av toppkandidatane. ECRs eigen toppkandidat Zahradil sa i april at Det europeiske rådet har rett til å nominere ein kommisjonspresident som ikkje har vore toppkandidat. Også ALDE blir oppfatta som lunken til prosessen. På den andre sida

har t.d. Angela Merkel og hennar etterfølger som partileiar, Annagret Kramp-Karrenbauer, gitt full støtte til partifellen Manfred Weber.

I Brussel er det delte oppfatningar om Weber vil ende opp som kommisjonspresident. Dette heng både saman med motstand mot systemet med toppkandidatar og også at Europaparlamentet er venta å bli meir splitta. Medan EPP og S&D tidlegare har kunne fordele toppjobbane mellom seg, vil det etter alt å dømme bli nødvendige med ein større koalisjon for å få på plass ei semje i år. Per i dag har EPP tre verv (Kommisjonen, Parlamentet og Rådet) og S&D har høgrerepresentanten for utanrikssaker og gruppa hadde også parlamentspresidenten den fyrste halvdel av perioden. Det er mange omsyn som må tas når dei ulike verva skal fordelast. I tillegg til parti, må det også tas omsyn til kjønn og helst fordeling mellom ulike type land i EU. Samstundes er den geografiske fordelinga nokså skeiv per i dag sidan Italia har tre viktige verv (parlamentspresident, høgrerepresentant for utanrikssaker og sentralbanksjef).

Det blir spekulert på om t.d. Michel Barnier (EPP, Frankrike) kan vere aktuell som ein kompromisskandidat til vervet som kommisjonspresident. Ein del meiner det er på tide med ei kvinne som leiar for kommisjonen og peiker på Margrethe Vestager (ALDE, Danmark). Det vil uansett bli mange sonderingar før alt fell på plass. Agence Europe skreiv 27. april at kommisjonspresident Juncker vurderer eit ekstraordinært toppmøte etter valet for å analysere resultatet og førebu utnemningane av personar til toppjobbane i Brussel.

Nytt kommisjonskollegium og andre toppjobbar

Kvart av EUs medlemsland har ein kommissær i Europakommisjonen. Når kommisjonspresidenten er vald, startar arbeidet med å nominere kandidatar frå dei andre landa. Dersom Storbritannia stadig er medlem av EU må det etter alt å dømme også nominerast ein ny britisk kommissær. Det er dei respektive regjeringane som nominerer kandidatar til Kommisjonen. Som regel er det ei blanding mellom nåverande kommissærar og nye ansikt som blir med i Kommisjonen. Nokre gonger vel eit land å nominere ein sittande kommissær sjølv om vedkommande ikkje kjem frå regjeringspartiet (-partia) dersom det fører til at landet kan få ein meir sentral posisjon i kollegiet. I tillegg til å fordele porteføljar til eigna personar skal også kjønn og andre omsyn leggjast til grunn.

Europaparlamentet gjennomfører høyringar av dei nominerte kandidatane. Den eller dei komiteane i Europaparlamentet som har ansvar for politikkområda kandidaten skal vere kommissær for, gjennomfører høyringane. I tillegg til å svare på spørsmål knytt til porteføljen må kandidaten også gje fråsegner om personlege synspunkt og økonomiske bindingar. Etter kvar høyring kjem den eller dei aktuelle komiteane med ei vurdering av om kandidaten er eigna. Både i 2014 og 2009 var det kandidatar som vart funne ueigna av ulike årsakar. Parlamentet skal til sist røyste over Kommisjonen som kollegium, men vil i desse tilfelle gje melding om at dersom den ueigna kandidaten ikkje blir erstatta (eller får eit anna ansvarsområde), vil ikkje kollegiet bli godkjent. Etter planen skal høyringane skje i september og oktober og ny Kommisjon tiltre 1. november. Det politiske landskapet i Europa kan gjere det vanskelegare å komme fram til eit sett med kandidatar som alle kan akseptere. Regjeringane i land som Italia, Polen, Romania og Ungarn kan tenkjast å nominere kandidatar som av ulike grunner kan vere vanskeleg å godta for eit fleirtal i Parlamentet. Litt avhengig av valresultatet kan prosessen med å utnemne ny Kommisjon dermed ta lengre tid enn vanleg.

EUs høgrerepresentant for utanrikssaker er medlem av Europakommisjonen, men har altså vervet som leiar av utanrikstenesta (EEAS) i tillegg. Vedkommande vil tiltre samstundes som resten av kollegiet. Som resten av kommisjonskollegiet har høgrerepresentanten ein mandatperiode på fem år.

Mandatperioden til den nåverande sentralbanksjefen går også ut ved utgangen av oktober og ny sentralbanksjef skal dermed også tiltre 1. november. Mandatperioden er åtte år. Det europeiske

råd vel sentralbanksjefen med kvalifisert fleirtal, men dei 19 eurolanda bestemmer i praksis dette. Finske Olli Rehn blir nemnd som ein aktuell kandidat til dette vervet.

Mandatperioden for presidenten i Det europeiske råd går ut 30. november. Ny rådspresident blir vald for to og eit halvt år, men begge to tidlegere presidentane er blitt attvald for nye to og eit halvt år. Nåverande rådspresident Donald Tusk har dermed sitte i fem år. Det europeiske rådet vel rådspresidenten.

Rettsstatsprinsippene og EØS-midlene

«[Norge støtter EUs forsvar av rettsstaten](#)», sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide i redegjørelsen 9. mai, og pekte på at respekt for rettsstatsprinsippene også er en forutsetning for at det indre marked og EØS skal fungere, og avgjørende for samarbeid om justis- og politisaker. Regjeringen vil samarbeide med EU for å påvirke regjeringer som undergraver et uavhengig rettsvesen og Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Søreide sa at regjeringen vil være særlig oppmerksomme på sivilsamfunnets kår i Europa.

EØS-midlene

Fra norsk side ses ikke minst EØS-midlene som et sentralt virkemiddel i denne sammenhengen. EU og EØS EFTA-landene undertegnet en avtale om en ny periode (2014-2021) for EØS-midlene i mai 2016. Norge vil bidra med om lag 2,8 milliarder euro i den nye perioden. Dette utgjør 97,7 % av bidraget, mens Island dekker 1,6 % og Liechtenstein 0,7 %. Polen er det desidert største mottakerlandet.

Utover hovedformålet som er å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Europa, har EØS EFTA-landene understreket viktigheten av å styrke sivilsamfunnet, forsvare ytringsfriheten og beskytte menneskerettighetsforkjempere og andre utsatte grupper i Europa. I flere EØS-land er disse under økende press. Utenriksministeren viste i redegjørelsen til at det er inngått avtaler om bruken av midlene i 14 av 15 mottakerland – bare Ungarn gjenstår.

Ungarn

Grunnen til at det ikke er signert en avtale med Ungarn er en langvarig uenighet om hvordan midlene til sivilsamfunnet skal administreres. Norge ønsker en uavhengig administrator, mens den ungarske regjeringen ønsker å kontrollere midlene selv.

Utenriksminister Søreide [møtte sin ungarske kollega i Budapest 22. februar i år](#). Etter møtet uttalte Søreide at hun hadde tatt opp sin bekymring for utviklingen i landet med sin kollega. Hun håpet «*en ny avtale om EØS-midler til Ungarn snart kommer på plass slik at vi kan fortsette det gode samarbeidet innen en rekke felt som er viktige for begge land*».

Også i forrige periode for EØS-midlene var det uenighet mellom Norge og Ungarn om forvaltningen av midlene. [I 2014 suspenderte derfor regjeringen utbetalingene](#) etter at den ungarske regjeringen flyttet gjennomføringen og kontrollen av den norske støtten ut av sentralforvaltningen. Den norske regjeringen mente dette var et brudd på inngåtte avtaler. [Utbetalingene ble gjenopptatt i desember 2015](#). Vidar Helgesen, som den gang var europaminister, omtaler tiltakene overfor Ungarn i en [artikkel i Morgenbladet 26. april i år](#), og uttaler: «*I dag snur Ungarn ryggen til Vesten. Jeg er overrasket og skuffet over at det ikke har kommet svar fra EUs institusjoner*».

Polen

[Avtalen med Polen ble klar i desember 2017](#). Forhandlingene med Polen var vanskelige, og på [europautvalgsmøtet i september 2018](#) redegjorde utenriksminister Søreide for situasjonen i Polen. På spørsmål fra SV uttalte utenriksministeren da: «*Når spørsmålet så kommer om vi vurderer, som Lysbakken spør om, å holde tilbake midler, er svaret på det ja. Det handler rett og slett om at EØS-midlene er en pakke. Man kan ikke bare plukke ut en del og så bli enige om alt det andre*

– dette er en pakke. Sivilsamfunnsmidlene står, som jeg sa, for omtrent 10 pst. av EØS-midlene i de ulike landene. Det som er dilemmaet med ikke å inngå en avtale, som også da inkluderer sivilsamfunnsmidlene, er nettopp at i mange av de samfunnene der vi ser vilkårene for sivilsamfunnet bli betydelig verre, er EØS-midlene veldig ofte nesten den eneste finansieringen av sivilsamfunnet som finnes. Så det er et dilemma, det skal jeg være ærlig å innrømme, og det er vanskelig å vite hva som i den gitte situasjonen vil være riktig: å ta vekk alt for å markere og da også risikere å ta vekk det lille som er av finansiering av sivilt samfunn».

[Utenriksministeren møtte 8. mai i år Polens utenriksminister](#) Jacek Czaputowicz under hans offisielle besøk til Norge. Ifølge pressemeldingen var det en bred dagsorden, hvor temaene blant annet var Nato og transatlantiske spørsmål, brexit og den politiske utviklingen i Europa.

EUs verktøykasse

Internt i EU drøftes det hvordan den negative rettsstatsutviklingen i visse land skal møtes. Det pågår artikkel 7-prosedyrer mot både Ungarn og Polen, som i ytterste fall kan føre til at de mister stemmeretten i Rådet. Dette krever imidlertid enstemmighet blant medlemslandene, noe som i praksis lammer denne sanksjonsmuligheten.

Flere medlemsland har tatt til orde for nye virkemidler. [Europakommisjonen la 3. april i år fram en status](#) for de verktøy som finnes for å beskytte og overvåke rettsstatsprinsippet i EU, og åpnet opp for en bred debatt om hvordan disse virkemidlene kan styrkes. Ved fremleggelsen av meddelelsen kritiserte Kommisjonens visepresident Frans Timmermans medlemslandene for [ikke å forsvare rettsstatsprinsippene](#) når de i Rådet unngår å konfrontere land som Polen og Ungarn: «Det finnes fortsatt en motvilje blant medlemslandene om å håndtere vanskelige spørsmål hos hverandre». Kommisjonen skal etter planen presentere sine anbefalinger i juni.

Samme dag åpnet Kommisjonen en ny [rettsstatsprosedyre mot Polen](#) grunnet landets nye disiplinærordning for dommere, som Kommisjonen mener er en trussel mot de polske dommernes og domstolenes uavhengighet.

I forslaget til nytt langtidsbudsjett for EU for 2021-2027 har Europakommisjonen også kommet med [forslag til en såkalt rettsstatsmekanisme](#). Mekanismen vil gi EU mulighet til å suspendere, redusere eller avgrense tilgangen til EU-finansiering på en måte som er proporsjonal med type, seriositet eller omfanget av manglene med rettsstatssituasjonen i et land. Både Polen og Ungarn har uttalt seg negativt til forslaget.

På toppmøtet i Sibiu denne [uken undertegnet alle EUs statsledere en felles erklæring](#). Ett av de ti løftene er: «Vi vil fortsatte med at værne om vores livsform, demokrati og retsstaten. De uomstøttelige rettigheter og grundlæggende frihedsrettigheder, som alle europæere har, er hårdt tilkæmpede og skal aldrig tages for givne. Vi vil holde fast ved vores fælles værdier og principper, som er knæsat i traktaterne».

Status for norsk deltaking i EU-program 2021-2027

Utenriksministeren nevnte ikke norsk programdeltakelse i sin redegjørelse, men vi tar med en tekst her siden dette er av overordnet og tverrfaglig relevans for EU/EØS-samarbeidet:

«Horisont Europa blir verdens største forsknings- og innovasjonsprogram. Våre fremste forskningsmiljøer er avhengige av å kunne jobbe sammen med de beste miljøene i Europa, og Horisont Europa byr på denne muligheten.» [Det sa forsknings- og høyre utdanningsminister Iselin Nybø](#) etter at regjeringa i april ga EU melding om at Norge ynskjer å delta i neste programperiode for EUs forskingsprogram, Horisont Europa. Regjeringa understreka likevel at dette ikkje er bindande og at regjeringa fyrst vil ta endeleg stilling til deltaking etter at EU har vedteke det nye programmet. I april [kom det tal som viste](#) at den norske returandelen er på 2,22 prosent og dermed høgare enn nokon gong tidlegere.

Noreg deltek i dag i ei rekkje EU-program i tillegg til forskingsprogrammet. Alle dei ansvarlege departementa har prosessar for å vurdere deltakinga framover både i nåverande og nye program. EU ser ein del av programma i samanheng. Eventuelle koblingar mellom programma er dermed også del av dei norske vurderingane.

Det var i mai 2019 Kommisjonen kom med sitt framlegg til EUs langtidsbudsjett for 2021-2027. Budsjettet framlegget omfattar 37 program og instrument. Dei norske bidraga for deltaking i EUs program er basert på norsk del av samle BNP i EU og EFTA-landa. Storleiken på dei ulike programma påverkar derfor direkte den norske kontingenten for deltaking. Kommisjonen har gjort framlegg om å auke budsjettet for forskingsprogrammet frå ca 80 mrd. euro i perioden 2014-2020 til ca 100 mrd. euro i neste periode (tal i løpande prisar). Utdanningsprogrammet Erasmus er foreslått fordobla til 30 mrd. euro (tal i løpande prisar). [Europaparlamentet er enda meir ambisiøse enn Kommisjonen](#) og har gått inn for enda større auke. Til dømes har parlamentet har tatt til orde for at Horisont Europa bør få ei samla budsjett på 120 mrd. euro.

Kunnskapsdepartementet har i sin budsjettproposisjon for 2019 rekna med at det norske bidraget til Horisont 2020 vil ende opp på omlag 2,2 mrd. både i 2018 og 2019. Bidraget til Erasmus+ er rekna til å bli omlag 586 mill. kroner i 2018 og omlag 656 mill. kroner i 2019. Dersom Noregs relative del av samla BNP i EU og EFTA er uendra i den nye budsjettperioden og EUs program aukar like mykje som Kommisjonen har gjort framlegg om, vil det årlege bidrage til Horisont Europa auke frå omlag 2,2 mrd. til vel 2,6 mrd. kroner. For Erasmus vil kontingenten doblast.

Ved brexit vil EUs budsjett bli mindre. Noreges relative del av sama BNP i EU og EØS vil auke. Det vil isolert sett også kunne påverke vår kontingent. Storbritannia har signalisert at dei ynskjer å delta i fleire delar av EUs programmarbeid etter brexit, inkludert forskning.

Europaparlamentet og Rådet har kome fram til førebels semje om Horisont Europa og mange andre program, jf. tabellen nedanfor. Det betyr at det er semje om å opprette programma og om innretninga på dei. Budsjettstorleiken og ein del horisontale spørsmål vil fyrst bli vedteke i samband med at det blir semje om den samla ramma for EUs langtidsbudsjett.

Enkelte har programframlegga inneheldt formuleringar om at visse strategiske delar berre skal vere opne for EU-land eller anna ordlyd som kan indikere at tredjeland ikkje automatisk er sikra full tilgang til alle delane av programmet. Frå norsk side har det derfor vore viktig å sikre full deltaking i samsvar med vilkåra i EØS-avtalen. Spørsmålet er tatt opp i EFTA-kommentarar både til Horisont Europa, Digitalt Europa og Erasmus. I [EØS-notatet til regjeringa om forskingsprogrammet](#) heiter det at dette potensielt opnar for å avgrense vesentlege delar av rammeprogrammet til aktørar frå EU-landa og at ordlyden blir vurdert å vere i strid med EØS-avtalen. I den førebels semja mellom Rådet og Parlamentet er det teke inn ei formulering som sikrar deltaking i samsvar med vilkåra i EØS-avtalen, men spørsmålet er del av dei horisontale problemstillingane som ikkje vil bli endeleg avgjort før i budsjettinnspurten.

Sentrale program for Noreg er (sjå også oversikt over dei ulike programma på [Europalov](#)):

Program	Formål	Kommisjonens framlegg (løpande prisar)	Norsk deltaking i nåverande program 2014-2020	Kommentar
Horisont Europa	Fremje europeisk forskningssamarbeid gjennom å styrke EUs vitenskaplege og teknologiske grunnlag, fremje EUs konkurransevne og innovative resultat og	100 mrd. euro (inkludert 3,5 mrd. euro til InvestEU-fondet og 10 mrd. til forskning og innovasjon i	Noreg deltek i det nåverande Horisont 2020	Førebels semje mellom Rådet og Parlamentet i 20. mars 2019. Regjeringa har

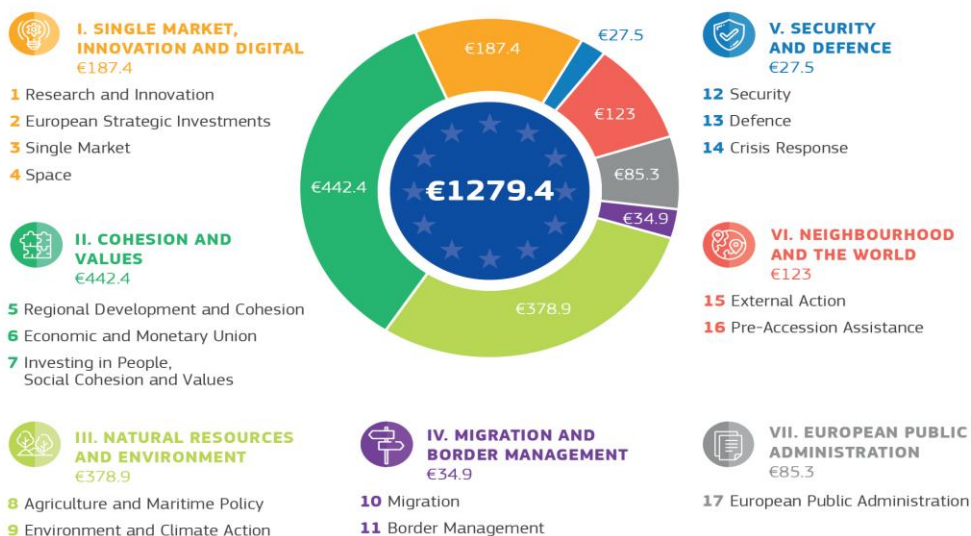
	gjennomføre EUs strategiske prioriteringar og takle globale utfordringar	mat, landbruk mm og 2,4 mrd til Euratoms forskingsprogram)		signalisert at Noreg ynskjer å delta i programmet.
Erasmus	Program for utdanning, opplæring, ungdom og sport. Det skal mellom anna gje unge høve til å studere eller få praksis- eller lærlingplass i utlandet.	30 mrd. euro fordelt på 25,9 til utdanning og 3,1 mrd. til ungdomsfondet og 550 mill. euro til idrett	Noreg deltek i det nåverande Erasmus+-programmet	Både Rådet og Parlamentet har vedteke sine posisjonar.
Kreativt Europa	Støtte europeisk kultur, dei kreative sektorane i Europa og audiovisuelle verk.	1,85 mrd euro	Noreg deltek i det nåverande programmet Kreativt Europa	Både Rådet og Parlamentet har vedteke sine posisjonar
Saman-kopla Europa (CEF)	Støtte investeringar og samarbeid knytt til å utvikle infrastruktur i transportsektoren, energisektoren og den digitale sektor og knyte saman EU og EUs regionar	42,265 mrd. euro fordelt på 30,615 mrd. for transport, 8,65 mrd. for energi og 3 mrd. euro for digitalisering	Noreg deltek i IKT-delen av det nåverande programmet	Rådet og Parlamentet er samde om ein førebels felles posisjon .
Den indre marknaden	<ul style="list-style-type: none"> • sikre forbrukarrettar og god produktsikkerheit • styrke konkurransekrafta til næringslivet • sikre trygge produkta for • bidra til å utvikle standardar • styrke IKT-verkty for å sikre effektiv handheving av konkurransereglane • finansiere utarbeiding og formidling av statistikk 	4 mrd euro (pluss 2 mrd. euro til InvestEU-fondet).	Programmet vil erstatte tre eksisterande program. Dette omfattar det europeiske statistikkprogrammet og forbrukarprogrammet der Norge deltek, og programmet for konkurransevne til bedrifter og SMB (COSME) som Noreg ikkje deltek i.	Både Rådet og Parlamentet har vedteke sine posisjonar
Europeisk rom-program	Vidareføre og utvikle EUs rominfrastruktur og tenester gjennom Copernicus (jordobservasjonsprogram), Galileo (EUs globale satellittnavigasjonssystem) og Egnos (signalforsterkande system til navigasjonstenester i lufta, til sjøs og til lands). Det omfattar også Govstacom (nytt system for påliteleg og sikker satellittkommunikasjon til bruk for EUs institusjonar og styresmaktene i medlemslanda)	16 mrd. euro fordelt på 9,7 mrd. euro til Galileo og Egnos, 5,8 mrd. euro til Copernicus og 500 mill. euro til nye sikkerheitskomponentar	Noreg deltek i satellittprogrammet for Galileo og Egnos og i Copernicus-programmet. Regjeringas skriv i sitt arbeidsprogram for samarbeidet med EU at det kan bli aktuelt å delta i Govstatcom.	Rådet og Parlamentet er same om ein førebels felles posisjon.

Rettigheter og verdier	Fremje likestilling og verdier, borgarane sitt engasjement og deltaking i EUs demokratiske liv og styrke arbeidet mot vald.	642 mill. euro	Dei to nye programma for rettigheter og verdier og for rettslege spørsmål vil	Rådet og Parlamentet er samde om ein førebels felles posisjon.
Rettslege spørsmål	Fremje og støtte det rettslege samarbeidet støtte og fremje utdanning av aktørane i rettsvesenet lette ein effektiv tilgang til rettsvesenet for alle og sikre ein effektiv tilgang til klage	305 mill. euro	erstatte tre eksisterande program. Dette omfattar programmet for rettigheter, likestilling og unionborgarskap, programmet Europa for borgarane og programmet for rettslege spørsmål. Norge deltek ikkje i dei nåverande i programma	Rådet og Parlamentet er samde om ein førebels felles posisjon
Det europeiske sosialfondet+	Fondet skal støtte gjennomføringa av prinsippa i den sosiale søyla og samlar fleire eksisterande mekanismar og program. Dette omfattar det nåverande helseprogrammet og det nåverande programmet for sysselsetting og sosial innovasjon	101,1754 mrd. euro. Av dette 413 mill. euro til helse og 761 mill. euro til sysselsetting og sosial innovasjon	Noreg deltek i det nåverande helseprogrammet og Progress- og Euresdelen av sysselsettingsprogrammet	Rådet og Parlamentet har vedteke sine posisjoner.
RescEU (sivil beredskap)	Styrke EUs kollektive kapasitet til å reagere på, førebyggje og koordinere innsats ved katastrofar	1,4 mrd. euro	Noreg deltek det nåverande programmet for sivil beredskap	Programmet er formelt vedtatt både av Rådet og Parlamentet .
Digitalt Europa	Finansiering og investering på det digitale området, inkludert superdatamaskinar, kunstig intelligens, cybersikkerheit og tillit, digital kompetanse og til å fremje allmenn bruk av digitale teknologiar	9,2 mrd. euro	Dette er eit nytt program.	Rådet og Parlamentet vart samde om ein førebels felles posisjon i 13. februar .
LIFE	Utvikle og gjennomføre innovative måtar å løyse miljø- og klima utfordringane på	5,4 mrd. euro (3,5 mrd. euro til miljø og 1,95 mrd. euro til klima)	Noreg deltek ikkje i det nåverande programmet	Rådet og Parlamentet vart samde om ein førebels felles posisjon 12. mars .
Det europeiske forsvarsfondet	Fondet skal prioritere felles forskingsprosjekt og i tillegg samfinansiering med medlemslanda for utvikling av prototypar, sertifisering og testing.	13 mrd. euro (4,1 mrd. euro til forskning og 8,9 mrd. euro til samfinansiering)	Nytt fond. Regjeringa har sagt den vil prioritere spørsmål knytt til norsk deltaking.	Rådet og Parlamentet vart samde om ein førebels felles posisjon 20. februar .

Bakgrunn om Europakommisjonens budsjettframlegg

THE NEW MULTIANNUAL FINANCIAL FRAMEWORK 2021 - 2027
A BUDGET FOR A UNION THAT PROTECTS, EMPOWERS AND DEFENDS

In billion euro, current prices

Kjelde: Europakommisjonens faktaark [“A Modern EU budget for union that protects, empowers and defends”](#).

Det var 2. mai 2018 Kommisjonen la fram sitt framlegg til nytt langtidsbudsjett (Multiannual Financial Framework) for EU 2021-2027. Budsjettet har ei ramme på 1279,4 mrd. euro for perioden. Dette svarar til 1,11 prosent av samla bruttonasjonalinntekt (BNI) i EU-landa. Det nåverande budsjettet svarar til 1,03 prosent av BNI. Kommisjonen har gjort framlegg om auka innsats mellom anna knytt til migrasjon, grenseforvaltning, sosiale satsingar, utdanning, forskning, forsvar og sikkerheit. Det er gjort framlegg om kutt for jordbruk og utjammingspolitikk (som utgjør omlag 70 prosent av budsjettet i dag). Storbritannia er ein netto bidragsytar til budsjettet med omlag 16 prosent av EUs budsjett, og brexit vil dermed påverke budsjettet vesentleg.

Kommisjonen har vist til at budsjettet framover må prioritere felles innsats der dette gjev ein meirverdi, og at det er viktig med auka innsyn og demokratisk kontroll med pengebruken, ha større fleksibilitet og enklare reglar. Eit anna sentralt spørsmål er i kva grad EU skal ha fleire eigne direkteinntekter (t.d. frå finanstransaksjonsskatt eller karbonprising) eller stadig i hovudsak basere seg på kontingenten frå medlemslanda.

Budsjettdiskusjon i EU er alltid krevjande, men vil truleg bli ekstra krevjande denne gongen. Dragkampen mellom overføring til landbruk (som ikkje minst Frankrike er opptatt av), strukturtiltak (til dei fattigaste landa i EU) og tiltak for å sikre innovasjon og forskning (typisk støtta av nord-europeiske land) kan bli ekstra tøff. I tillegg er Storbritannia som er netto bidragsyter på veg ut av EU. Samstundes er det debatt i fleire andre land som er netto bidragsytarar til budsjettet om overføringane til land som Polen og Ungarn. Begge desse landa blir sett på som bremseklossar i kampen mot klimaendringar og dei er skeptiske til å ta sin del av migrantane som har kome til Europa. Dessutan har dei utvikla seg i negativ retning når det gjeld rettsstatsprinsipp. Dette er også bakgrunnen for at Kommisjonen har inkludert [ein ny rettsstatsmekanisme i budsjettframlegget](#). Formålet er å hindre misbruk av europeiske skattepengar. Mekanisemen vil gje EU høve til å suspendere, redusere eller avgrense tilgangen til EU-finansiering på ein måte som er proporsjonal med type, seriøsitet eller omfanget av manglene med rettsstatssituasjonen i eit land. Det er Kommisjonen som skal kunne gjere framlegg om slike tiltak og det må vedtakast av Rådet med kvalifisert flertal. Både Polen og Ungarn er negative til framlegget som dei mellom anna meiner vil opne for ei vilkårleg behandling av landa.

EUs budsjett må vedtas samrøystes av EUs medlemsland. Europaparlamentet må gje samtykke til budsjettet, men kan formelt ikkje endre på totaliteten. Det har likevel klare prioriteringar for korleis budsjettet må vere for å gje samtykke. Plenum i Europaparlamentet vedtok ei [midlertid innstilling til budsjettet 14. November i fjor](#). Parlamentet ynskjer ein reell auke i budsjettet mellom anna gjennom at EU får større eigne inntekter. Det europeiske råd fekk i desember ein statusrapport om drøftingane. I konklusjonane frå møtet blir det uttalt at målet er semje hausten 2019 under det finske formannskapet. Mellom anna fordi mykje av hausten vil gå med til å få på plass ny Kommisjon, er dette truleg ein optimistisk tidsplan. Ein del ventar semje ikkje vil kome før under det tyske formannskapet hausten 2020.

Et utvalg saker fra ESAs årsrapport

EFTAs overvåkningsorgan ESA publiserte nylig sin årsrapport for 2018. Vi omtaler noen sentrale saker som er trukket frem i rapporten og som har relevans for Norge.

I [ESAs årsrapport 2018](#) gjennomgås 18 saker som overvåkningsorganet trekker frem som viktige innenfor det indre marked, fire saker på statsstøtteområdet og tre saker innenfor konkurranseområdet for de tre EØS EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein. Nedenfor omtaler vi noen av de sakene innenfor det indre marked som gjelder Norge, på ulike stadier i prosessen.

Sendt til EFTA-domstolen

Diskriminering av fedre

ESA tok 18. juli 2018 Norge inn for EFTA-domstolen grunnet de norske reglene om aktivitetskrav for å opparbeide rett til foreldrepenger, som ESA mener er diskriminerende. Uttak av fedrekvoten er etter dagens regler avhengig av at mor har opparbeidet rett til foreldrepenger, og også har benyttet seg av retten. Videre er foreldrepenger til far i permisjonstiden utenom fedrekvoten avhengig av mors aktivitet i samme periode. ESA konkluderer med at en ordning som opererer med ulike regler for mødre og fedre bryter med likestillingsdirektivet. Barne- og likestillingsdepartementet har hele tiden hevdet at de norske reglene er i samsvar med EØS-avtalens krav. Etter planen skal EFTA-domstolen fatte sin avgjørelse i løpet av 2019. [ESAs grunngitte uttalelse](#) | [EU/EØS-nytt 19.10.16 om svar til ESA](#) | [likestillingsdirektivet](#)

Grunngitt uttalelse (ESAs siste advarsel)

Fritt sykehusvalg

ESA mener at Norge ikke oppfyller pasienters rett til å få dekket sykehusbehandling i andre EØS-land, og sendte 20. september 2017 en grunnitt uttalelse til Norge i saken. Norge ved Helse- og omsorgsdepartementet besvarte den grunnitt uttalelsen 19. januar 2018, hvor man fastholdt at man anså at eksisterende regelverk var i tråd med EØS-retten. Like fullt har norske myndigheter foretatt visse endringer i prioriteringsforskriften for å komme ESA i møte. Departementet informerte ESA i juni 2018 om at ytterligere rettslige endringer ville bli foretatt. En lovendring er for tiden til behandling i Stortinget.

[ESAs grunngitte uttalelse](#) | [EU/EØS-nytt 31. januar 2018](#) | [Norges svarbrev 18. juni 2018](#)

Åpningsbrev (ESA åpner traktatbruddsak)

Anerkjennelse av psykologistudenter

ESA sendte i juni 2018 et åpningsbrev til norske myndigheter grunnet manglende autorisering av psykologistudenter som har tatt utdanningen sin i Ungarn. Etter ESAs syn strider Norges praksis med yrkeskvalifikasjonsdirektivet, direktiv 2005/36/EU. Ifølge norske myndigheter sluttet Norge å autorisere studentene fra det aktuelle ungarske universitetet grunnet ny informasjon om utdanningens innhold. Etter Norges oppfatning kan ikke den ungarske utdanningen sidestilles

med den norske. Norge er ikke enig med ESA i at praksisen bryter med EØS-retten, men har satt i gang et kvalifiseringsprogram for å hjelpe studentene. Samtidig har studentene tatt saken inn for norske domstoler. Rettssaken for Oslo tingrett er berammet til 14. oktober 2019. [ESAs åpningsbrev](#) | [Artikkel i psykologisk.no](#)

ESA undersøkelser saker (klager/eget initiativ)

Import av gatehunder

ESA har i løpet av 2018 mottatt klager som følge av en innstramming av regelverket vedrørende import av gatehunder. Av Mattilsynets nettsider fremgår det at Stortinget har gitt Mattilsynet i oppdrag å stoppe innførsel av gatehunder til Norge, da innførsel av gatehunder medfører en betydelig risiko for at sykdommer innføres til Norge. Ifølge Mattilsynet er det ikke mulig å gi tilfredsstillende helsegarantier for disse hundene. Følgende krav stilles til import av slike hunder:

Hvis du kommer reisende med en tidligere gatehund til Norge, må du kunne dokumentere at hunden har vært i ditt eie og under din kontroll i over 6 måneder før innreise til Norge.

Gatehunder regnes ikke lenger som handelsdyr, og du kan derfor ikke bruke regelverket for kommersiell import for å hente gatehunder i utlandet. I praksis betyr dette at det ikke lenger er mulig å hente gatehunder fra utlandet. I årsrapporten skriver ESA at som følge av innkomne klager, ble saken diskutert på pakkemøtet i oktober 2018. ESA vurderer om man skal gå videre med saken.

[Informasjon om innstrammingen på Mattilsynets nettsider](#)